

Sygn. akt I UK 331/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 lutego 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Beata Gudowska
SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z odwołania A. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o zwrot nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 lutego 2014 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w K.
z dnia 26 marca 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. do
ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z 26 marca 2013 r. oddalił apelację
skarżącego wnioskodawcy A. M. od wyroku Sądu Rejonowego w K. z 19 listopada

2012 r., który oddalił jego odwołanie od decyzji pozwanego z 29 czerwca 2012 r., zobowiązującej wnioskodawcę do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego w kwocie 35.616,70 zł. Zasadniczą podstawą prawną rozstrzygnięcia był przepis art. 18 ust. 7 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz. U. 2010 r. Nr 77, poz. 512 ze zm.; dalej jako „ustawa zasiłkowa”). Przepis ten stanowi, że *„Świadczenie rehabilitacyjne nie przysługuje osobie uprawnionej do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, zasiłku dla bezrobotnych, zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego oraz do urlopu dla poratowania zdrowia, udzielonego na podstawie odrębnych przepisów”*. Pozwany w uzasadnieniu decyzji podał, że wnioskodawca ma prawo do zasiłku przedemerytalnego od 8 grudnia 1998 r. Nie powiadomił o tym występując o świadczenie rehabilitacyjne. Uprawnienie do zasiłku przedemerytalnego wyklucza prawo do świadczenia rehabilitacyjnego. Płatnik (Przedsiębiorstwo F. Sp. z o.o. w K.) wypłacał zatem wnioskodawcy nienależne świadczenie rehabilitacyjne w okresie od 30 sierpnia 2011 r. do 25 maja 2012 r. W odwołaniu od decyzji wnioskodawca podał, że pozwany posiadał dokumentację z urzędu pracy i wiedział, że ma on prawo do zasiłku przedemerytalnego, które było zawieszona ze względu na przychody z zatrudnienia. Sąd Rejonowy ustalił, że wnioskodawca po uzyskaniu zasiłku przedemerytalnego podjął zatrudnienie w 1999 r. w Przedsiębiorstwie Robót Inżynierskich F. Sp. z o.o. Wypłata zasiłku przedemerytalnego została zawieszona. Po zasiłku chorobowym wnioskodawca 26 lipca 2011 r. wystąpił o świadczenie rehabilitacyjne, które przyznano mu od 30 sierpnia 2011 r. do 25 lutego 2012 r. W styczniu 2012 r. wnioskodawca złożył kolejny wniosek o świadczenie rehabilitacyjne. Decyzją z 21 maja 2012 r. pozwany odmówił wnioskodawcy prawa do świadczenia rehabilitacyjnego, wskazując, że od 8 grudnia 1998 r. jest on uprawniony do zasiłku przedemerytalnego. Kolejną decyzją z 29 czerwca 2012 r. (skarżoną) pozwany zażądał zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego. Sąd Rejonowy decyzję pozwanego uznał za prawidłową i zgodną z art. 18 ust. 7 ustawy zasiłkowej oraz zasadnie opartą na regulacji art. 84 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej także jako „sus”).

Wnioskodawca był pouczony o obowiązku wskazania okoliczności wyłączającej prawo do świadczenia rehabilitacyjnego, w tym przypadku o uprawnieniu do zasiłku przedemerytalnego. W apelacji wnioskodawca zarzucał, że zawieszone prawo do zasiłku przedemerytalnego nie wyklucza uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego. Nie wprowadził w błąd organu rentowego w celu uzyskania świadczenia. Sąd Okręgowy stwierdził, że art. 18 ust. 7 ustawy zasiłkowej wyłącza z kręgu ubezpieczonych mogących ubiegać się o świadczenie rehabilitacyjne osoby uprawnione do świadczeń wymienionych w tym przepisie. Zawieszenie wypłaty zasiłku przedemerytalnego nie pozbawiało przymiotu osoby uprawnionej do tego zasiłku. Status ten nie uległ zmianie w związku z tym, że zasiłku tego ubezpieczony nie pobierał w związku z zatrudnieniem od 1 czerwca 1999 r. Uprawnionym do jednego ze świadczeń wymienionych w art. 18 ust. 7 ustawy zasiłkowej jest ubezpieczony, który spełnia wszystkie przesłanki wymagane do nabycia prawa do danego świadczenia, co zostało potwierdzone decyzją uprawnionego organu, nawet jeśli prawo to uległo zawieszeniu z powodu podjęcia zatrudnienia. Potwierdza to wykładnia językowa, ponieważ jeżeli ustawodawca zamierzałby wykluczyć z grona osób mogących się ubiegać o świadczenie rehabilitacyjne, tylko tych ubezpieczonych, którym konkretne świadczenia są realnie wypłacane, posłużyłby się terminem innym niż „osoba uprawniona” do świadczenia, np. „osoba pobierająca świadczenia (wyrok Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 2010 r., I UK 41/10, LEX nr 593397). W konsekwencji ubezpieczony pobrał nienależne świadczenie rehabilitacyjne, które podlega zwrotowi na podstawie art. 84 ust. 1 w związku z ust. 2 pkt 2 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Wnioskodawca we wnioskach o przyznanie świadczenia rehabilitacyjnego wykreślał bowiem z formularzy informację o posiadaniu prawa do zasiłku przedemerytalnego. Usprawiedliwieniem nie może być błędne utożsamianie ustalenia prawa do zasiłku przedemerytalnego wyłącznie z sytuacją faktycznego jego pobierania. W razie jakichkolwiek wątpliwości, czy niezrozumienia treści pouczeń zawartych we wniosku ubezpieczony mógł zwrócić się do organu rentowego, który udzieliłby mu stosowanych wyjaśnień.

W skardze kasacyjnej ubezpieczony zarzucił naruszenie prawa materialnego:

1) art. 18 ust. 7 ustawy zasiłkowej w związku z art. 22 i w związku z art. 13 ust. 1

pkt 1 i 4 tej ustawy w związku z art. 37n ust. 2 pkt 2 ustawy z 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (w brzmieniu obowiązującym do 31 marca 2002 r.) przez ich błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że ubezpieczony, któremu zawieszono prawo do zasiłku przedemerytalnego pozostaje uprawniony do takiego świadczenia, co wyłącza jego prawo do świadczenia rehabilitacyjnego, mimo iż w okresie istnienia stosunku pracy nie może „odwiesić” i pobierać zasiłku przedemerytalnego; 2) art. 84 ust. 1 w związku z ust. 2 pkt 2 ustawy z 13 października 1998 r. (o systemie ubezpieczeń społecznych) przez ich wadliwe zastosowanie w sytuacji, w której nie miały zastosowania; 3) art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej w związku z art. 84 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez jego niezastosowanie w sytuacji, w której ubezpieczony nie miał prawa do pobierania zasiłku przedemerytalnego, a zatem nie można mu przypisać pobierania świadczenia nienależnego z jego winy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna uzasadnia uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, co nie znaczy, że jest w pełni zasadna.

Najdalej idzie zarzut skargi o braku winy ubezpieczonego w podaniu nieprawidłowej informacji we wniosku o świadczenie rehabilitacyjne, co na podstawie regulacji szczególnej z art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej w związku z art. 84 ust. 5 sus ma uwalniać skarżącego od zwrotu pobranego świadczenia rehabilitacyjnego. Myli się skarżący w założeniu, że art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej wyłącza regulację dotyczącą nienależnego świadczenia z art. 84 sus. W orzecznictwie utrwalone jest już stanowisko, że regulacja z art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej nie wyłącza stosowania przepisu art. 84 sus. Przepisy ustawy systemowej (sus) stosuje się również na gruncie ustawy zasiłkowej (art. 1 pkt 3 ustawy systemowej). Natomiast art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej jest regulacją szczególną tylko w zakresie w nim określonym. W orzecznictwie nie ma wątpliwości, że art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej nie stanowi przepisu szczególnego w stosunku do art. 84 ust. 2 ustawy systemowej – w tym znaczeniu, że wyłącza stosowanie tego ostatniego przepisu do nienależnie pobranych świadczeń. Przepis art. 66

ust. 2 ustawy zasiłkowej określa w szczególności sposób zasady potrącenia oraz egzekucji, nie wyłącza natomiast stosowania definicji nienależnie pobranych świadczeń, wynikającej z art. 84 ust. 2 ustawy systemowej (wyrok Sądu Najwyższego z 17 stycznia 2012 r., I UK 194/11, LEX nr 1227962; por. także wyroki z 2 grudnia 2009 r., I UK 174/09, LEX nr 585709 i z 3 grudnia 2013 r., I UK 212/13).

Co do braku winy skarżącego, które to twierdzenie zdominowało w istocie zarzuty skargi, to nie ma on racji, że wobec podjęcia zatrudnienia pracowniczego nie miał prawa do zasiłku przedemerytalnego. Znaczenie prawne ma regulacja obowiązująca w spornym okresie, a zatem nie treść art. 37n ust. 2 pkt 2 ustawy z 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i bezrobociu w brzmieniu do 31 marca 2002 r. Chodzi o to, że na mocy art. 11 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 2001 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (...), Dz. U. z 2001 r. Nr 154, poz. 1793 ze zm., do zasiłków przedemerytalnych należało stosować niektóre przepisy dotyczące świadczeń przedemerytalnych, w tym powołany w zarzucie skargi art. 37n ust. 2 pkt 2 ustawy z 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu. Zgodnie z jego treścią (Dz. U. 2003 r. Nr 58, poz. 514) świadczenie przedemerytalne (konsekwentnie także zasiłek przedemerytalny) nie było zawieszane wobec samego podjęcia zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, lecz tylko wtedy, gdy łączna kwota przychodów, uzyskanych w danym miesiącu oraz otrzymywanego świadczenia była wyższa od 200 % zasiłku z art. 24 ust. 1 (przysługującemu bezrobotnemu). W tym miejscu chodzi więc o zwrócenie uwagi, że nastąpiła zmiana w regulacji i zasiłek przedemerytalny nie był zawieszany już tylko, gdy uprawniony podjął zatrudnienie lecz wtedy gdy przychód z zatrudnienia przekraczał określoną kwotę, czyli podlegał rozliczeniu. Takie rozliczenie było dalej aktualne, to jest od 1 sierpnia 2004 r., kiedy to Zakład Ubezpieczeń Społecznych przejął zadania związane z wypłatą zasiłków przedemerytalnych. W zakresie ustanienia, zmniejszania i zawieszania prawa do zasiłku przedemerytalnego oraz wstrzymania jego wypłaty należało stosować odpowiednio przepisy (art. 4-6) ustawy z 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych (zob. art. 25 aktualnej ustawy z 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych, Dz. U. 2004 r. Nr 120, poz. 1252). Innymi słowy świadczenie przedemerytalne (zasiłek

przedemerytalny) ulegało zmniejszeniu lub zawieszeniu na zasadach określonych w art. 5 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych w przypadku osiągnięcia przychodu o którym mowa w art. 104 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Zawieszenie prawa zależało więc od wysokości przychodu ze stosunku pracy co podlegało odpowiedniemu rozliczeniu. Przywołanie tych regulacji przeczy tezie skarżącego, że zawieszenie prawa do zasiłku przedemerytalnego wynikało już tylko z samego podjęcia zatrudnienia. Analiza regulacji pokazuje, że w okresie którego dotyczy decyzja nie było już zawieszenia *ex lege* z tej przyczyny bo zasiłek przedemerytalny podlegał zawieszeniu lub tylko zmniejszeniu, gdy ubezpieczony nie wypracował określonych przychodów. Ubezpieczony powinien znać te regulacje, wszak prawo do zasiłku przedemerytalnego nabył już (według ustaleń) w 1998 r. Inną kwestią i tylko faktyczną, jest przeprowadzanie takiego rozliczenia przychodów z zatrudnienia na użytek wypłaty zasiłku przedemerytalnego. Być może ubezpieczony ze względu na zatrudnienie w ogóle nie domagał się takiego rozliczenia. Jednak w sferze potencjalnej uprawnienie takie mu przysługiwało, zwłaszcza, że według ustaleń już od marca 2011 r. nie pracował ze względu na niezdolność do pracy (zasiłek chorobowy). We wnioskach o świadczenie rehabilitacyjne powinien więc podać, że posiada uprawnienie do zasiłku przedemerytalnego. Podał informację przeciwną co było nieprawdą.

Nie ma problemu co do wykładni przepisu art. 18 ust. 7 ustawy zasiłkowej, gdyż zasiłek przedemerytalny wyłącza świadczenie rehabilitacyjne. Tak stanowi ustawa i nie powinno być tu wątpliwości. Pozwany ma rację, że świadczenie rehabilitacyjne nie mogło być wypłacane skoro skarżący był uprawniony do zasiłku przedemerytalnego.

Nie oznacza to, że wyroki Sądu pierwszej i drugiej instancji oraz decyzja pozwanego są prawidłowe. Chodzi o to, że po zmianie regulacji i przeniesieniu wypłaty zasiłków przedemerytalnych do ZUS, to pozwany był dłużnikiem tego świadczenia wobec ubezpieczonego. Świadczenie to powinno mu być wypłacane, chyba że nie przysługiwało w części lub w całości wobec wskazanego wyżej rozliczenia przychodu uzyskanego z zatrudnienia. Z ustaleń w sprawie nie wynika, iżby takie rozliczanie było przeprowadzane, czyli że przekroczenie progów przychodu powodowało zawieszenie albo zmniejszenie zasiłku przedemerytalnego.

Ustalono, że przed spornym świadczeniem rehabilitacyjnym ubezpieczony pobierał zasiłek chorobowy już od 1 marca 2011 r. Ze sprawy nie wynika, iżby pozwany zarzucał skarżącemu brak prawa do zasiłku chorobowego ze względu na uprawnienia do zasiłku przedemerytalnego (powołując się na art. 13 ust. 1 pkt 4 ustawy zasiłkowej). Oczywiście jest to poza zakresem decyzji i sprawy, jednak przechodząc do istoty sporu należy stwierdzić, że choć pozwany ze względu na regulację z art. 18 ust. 7 ustawy zasiłkowej nie był zobowiązany do wypłaty świadczenia rehabilitacyjnego, to był zobowiązany do wypłaty zasiłku przedemerytalnego, a w przypadku osiągnięcia przychodu z zatrudnienia, który miałby ewentualny wpływ na jego zawieszenie lub zmniejszenie, powinien takie rozliczenie przeprowadzić. Innymi słowy pozwany może dochodzić różnicy między świadczeniem rehabilitacyjnym a zasiłkiem przedemerytalnym, a jeżeli przychód z zatrudnienia miał wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie zasiłku przedemerytalnego, to w tej części ZUS jest z tej przyczyny zwolniony z wypłaty, czyli nie podlega ona wskazanemu bilansowaniu.

Z powyższego wynika, że skład podzielił wykładnię, która pojęcie uprawnienia łączy z prawem do wypłaty świadczenia. Nie można poprzestać na samym uprawnieniu (*in abstracto*), gdyż świadczenie rehabilitacyjne, tak jak wcześniej zasiłek chorobowy, ma zapewnić środki utrzymania na czas niezdolności do pracy. Z drugiej strony, skoro prawo do tych świadczeń jest wyłączone ze względu na uprawnienie do zasiłku przedemerytalnego, to tylko jako realne świadczenie, bo wówczas może być przeciwstawione uprawnieniu do wypłaty świadczenia rehabilitacyjnego, pochodnego wszak z innego tytułu (zatrudnienia pracowniczego). Tym samym w zakresie wykładni należy odpowiednio przychylić się do stanowiska wyrażonego w wyrokach Sądu Najwyższego z 26 czerwca 2007 r., I BU 14/06, LEX nr 611388 i z 3 czerwca 2008 r., I UK 405/07, OSNP 2009 nr 19-20, poz. 269.

To, że skarżący podał nieprawdziwą informację we wnioskach o świadczenie rehabilitacyjne nie oznacza, że ma zwrócić pełną kwotę tego świadczenia. W sytuacji nieprawidłowego oświadczenia lub dokumentu ubezpieczonego należy rozstrzygać z uwzględnieniem tego, co ubezpieczony powinien otrzymać od pozwanego, czyli mimo wystąpienia tych nieprawidłowości (zob. wyrok Sądu

Najwyższego z 16 grudnia 2008 r., I UK 154/08, OSNP 2010 nr 11-12, poz. 148). Innymi słowy pozwany był wobec skarżącego dłużnikiem zasiłku przedemerytalnego, co zresztą z urzędu nie powinno być pominięte w ocenie wniosku o świadczenie rehabilitacyjne. Odmowa świadczenia rehabilitacyjnego po złożeniu wniosku prowadziłaby do zasiłku przedemerytalnego, wszak skarżący był nadal niezdolny do pracy i trudno przyjąć, że pracowałby. W aspekcie nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego chodzi więc o różnicę między tym świadczeniem a należnym skarżącemu zasiłkiem przedemerytalnym. Oczywiście konieczne jest rozliczenie zasiłku przedemerytalnego z przychodami skarżącego, dla stwierdzenia czy zasiłek przedemerytalny podlegał zawieszeniu czy tylko zmniejszeniu. Wówczas w takim zakresie (całości albo części) pozwany będzie zwolniony z wypłaty (bilansowania) zasiłku przedemerytalnego.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji, stosownie do art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.